

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора наук з фізичного виховання та спорту, професора Мітової Олени Олександрівни на дисертаційну роботу **Лю Ян** за темою **«Організаційно-методичні засади відбору баскетболістів при комплектуванні національних збірних команд до головних змагань року»**, подану до разової спеціалізованої вченої ради Національного університету фізичного виховання і спорту України для захисту на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт

Актуальність дисертаційної роботи.

У дисертації розглянуті актуальні проблеми підготовки національних збірних команд до головних змагань року, проаналізовано вплив процесів глобалізації, комерціалізації та професіоналізації сучасного баскетболу на інтенсифікацію змагальної діяльності команд високої кваліфікації. Регулярні виступи на клубному рівні чергуються із запрошенням баскетболістів до лав національних збірних команд на різних етапах річного циклу підготовки, зростає значущість раціональної періодизації тренувальних і змагальних навантажень. Сьогодні існує дефіцит спеціальних знань щодо організаційно-методичних засад складного процесу управління підготовкою професійних баскетболістів для участі в матчах за національну збірну команду своєї країни.

Дисертаційна робота присвячена визначенню ключових організаційно-управлінських ланок та систематизації комплексу інформативних критеріїв, які можуть бути використані тренерським штабом під час прийняття рішення щодо відбору гравців до головної команди країни. Ефективність цього процесу буде залежати від об'єктивності та точності процедури оцінювання прояву важливих параметрів підготовленості спортсменів, а також збалансованості системи організаційних заходів спрямованих на забезпечення необхідних умов підготовки збірної команди до відповідальних міжнародних змагань.

У зв'язку з цим, представлення організаційно-методичних засад та обґрунтування комплексу критеріїв для відбору баскетболістів під час комплектування національних збірних команд для участі в головних змаганнях року, на наш погляд, може бути важливим завданням теорії і практики

баскетболу.

Мета роботи – визначення організаційно-методичних особливостей та критеріїв відбору баскетболістів під час комплектування національних збірних команд до участі в головних змаганнях року.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Робота виконувалася відповідно до Плану науково-дослідної роботи НУФВСУ на 2021–2025 рр. за темою 2.2 «Удосконалення підготовки до головних змагань макроциклу збірних команд України у спортивних іграх» (№ держреєстрації 0121U108185). Внесок дисертанта, як співвиконавця теми, полягає в обґрунтуванні і узагальненні організаційно-методичних засад та розробці критеріїв відбору спортсменів під час комплектування збірних для участі в змаганнях з баскетболу в рамках річного циклу підготовки.

Наукова новизна дисертаційної роботи.

Наукова новизна в повній мірі відповідає результатам дослідження. У роботі 9 позицій наукової новизни, з яких 4 розкривають наукові розробки, що представлено вперше: систематизовано і представлено організаційні умови підготовки та методичні аспекти формування складу національних збірних команд для участі в головних змаганнях року в сучасних умовах глобалізації та професіоналізації баскетболу; представлено покроковий алгоритм організації етапного відбору баскетболістів до складу національних збірних команд та запропоновані його концептуальні принципи; визначено інформативні критерії для відбору спортсменів високого класу до лав національних збірних команд в річному циклі підготовки та визначена їх пріоритетна значущість для відбору під час комплектування складів збірних в різних фазах ігрового сезону; розроблено модельні кількісно-якісні характеристики, які відображають рівень підготовленості кандидатів для відбору в національну збірну. Визначено факторну структуру техніко-тактичної підготовленості баскетболістів високого класу різного ігрового амплуа, а також вплив віку баскетболістів на ефективність ведення ними змагальної діяльності та встановлені оптимальні вікові зони досягнення найвищих спортивних результатів в матчах

національних збірних на престижних міжнародних змаганнях. Розширено дані про специфічні особливості змагальної діяльності в баскетболі та необхідність врахування її кількісних параметрів протягом ігрового сезону. Розширено дані щодо особливостей побудови етапу безпосередньої підготовки національних збірних команд до участі головних змаганнях року. Доповнено знання з питань підготовки баскетболістів на різних етапах багаторічного вдосконалення, відбору та орієнтації, моделювання та прогнозування, контролю та оцінювання рівня підготовленості та ефективності змагальної діяльності.

Практичне значення роботи полягає у впровадженні запропонованого алгоритму організації відбору та інформативних критеріїв для відбору баскетболістів під час перманентного процесу комплектування національних збірних команд в річному циклі підготовки до участі в міжнародних змаганнях. Сформульовані в дисертації висновки і пропозиції використано для впровадження в практику роботи Громадської спілки «Федерація баскетболу України» (акти впровадження від 28 липня 2025 р. та 22 серпня 2025 р., додатки В, Г, Д); в навчальний процес студентів кафедри історії та теорії олімпійського спорту Національного університету фізичного виховання і спорту України (акт впровадження від 01 жовтня 2025 р., додаток Е).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Наукові положення дисертації, висновки достатньою мірою обґрунтовані теоретичними та експериментальними даними, відповідають меті, завданням, об'єкту та предмету дослідження. Ступінь вірогідності отриманих результатів забезпечується необхідною тривалістю написання дисертаційної роботи (2022-2025 р.), кількістю досліджуваних.

Для вирішення поставлених завдань були використані такі **методи дослідження**: аналіз літературних джерел та даних Internet, анкетування, метод експертних оцінок, педагогічне спостереження педагогічне тестування в умовах тренувального процесу, аналіз змагальної діяльності, психологічні та психофізіологічні методи, морфофункціональні методи дослідження,

математико-статистичні методи дослідження.

Опрацювання експериментального матеріалу виконувалося на персональному комп'ютері за допомогою інтегрованих статистичних та графічних пакетів, MS Excel 2013, Statistica. StatSoft. 10.0.

Достовірність отриманих результатів забезпечується адекватністю методів меті і завданням роботи, достатнім обсягом і репрезентативністю емпіричного матеріалу. Це забезпечує високий рівень наукової обґрунтованості положень, які розроблені в дисертації.

Характеристика основних положень роботи.

Матеріали дисертаційного дослідження викладено на 222 сторінках тексту комп'ютерного набору державною мовою (172 сторінок основного тексту). У структурі дисертаційної роботи виділено: анотацію двома мовами, список публікацій здобувача за темою дисертації, зміст, вступ, огляд літератури, опис матеріалів та методів досліджень, п'ять розділів власних досліджень та висновки до них, загальні висновки, список використаних джерел (196 найменувань з яких 50 – кирилицею та 146 – латиницею), а також 5 додатків.

Цифровий матеріал дисертації проілюстровано 13 таблицями та 36 рисунками.

У **вступі** дисертаційної роботи обґрунтована актуальність роботи, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, наведені методи дослідження, розкрито наукова новизна, відображено особистий внесок автора, наведено дані про апробацію результатів дослідження і їх впровадження в практику, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі **«Проблеми відбору баскетболістів та комплектування команд високої кваліфікації для участі в головних змаганнях року»** (стор. 27-56) проаналізовано стан досліджуваної проблеми у 4 підрозділах, а саме: багаторічна система відбору та спортивної орієнтації в баскетболі; критерії відбору та спортивної орієнтації в системі багаторічної

підготовки баскетболістів; особливості оцінювання ефективності змагальної діяльності баскетболістів високого класу під час відбору та комплектування національних збірних команд до головних змагань року; управління підготовкою національних збірних команд до участі в головних змаганнях річного циклу.

Наприкінці першого розділу наведено висновки, в яких відображаються основні теоретичні положення дисертаційного дослідження, зокрема те, що для підготовки гравця високого класу в баскетболі може знадобитися до п'ятнадцяти років цілеспрямованої роботи. На кожному із етапів цього складного процесу необхідно послідовно вирішувати пріоритетні завдання із стратегічною метою підготовки спортсменів саме для спорту вищих досягнень.

Тому, передбачається, що розробка системи комп'ютеризованої технології програмування навчально-тренувальних занять із дистанційним вивченням техніки важкоатлетичних вправ атлетами із різним фізичним розвитком дозволить розв'язати проблему підвищення рівня фізичних кондицій атлетів, що займаються цим видом спортивної діяльності.

Суттєвим здобутком є те, що автором проаналізовано та узагальнено 196 сучасних літературних джерел, з яких 146 – англomовні.

Результати наукового пошуку, відображеного в першому розділі, представлено в 5 публікаціях здобувача.

У другому розділі «**Методи та організація дослідження**» (стор. 57-76) надано методи, що використовувались відповідно до об'єкту, предмету, мети та завдань дослідження, представлено організацію дослідження. Для реалізації поставленої мети та завдань дослідження в дисертаційній роботі використано широкий діапазон методів дослідження. Аналіз науково-методичної літератури та даних Internet. Анкетування здійснювали з метою визначення та систематизації кола інформативних критеріїв та окремих показників, які можуть бути використаними для відбору баскетболістів під час комплектування національних збірних команд, а також ключових організаційно-методичних засад, які впливають на процес централізованої підготовки віддаленого та

найближчого резерву національних збірних. Проведена експертиза дозволила встановити диференційовану значущість критеріїв під час відбору баскетболістів до лав збірних в різних фазах ігрового сезону. Аналіз змагальної діяльності використовувався для визначення кількісно-якісних параметрів, які відображають особливості ведення змагальної діяльності баскетболістами високого класу. Аналізувались змагальні дані як в рамках конкретного матчу, ігрового сезону, так і протягом всієї багаторічної кар'єри баскетболістів. Педагогічне спостереження здійснювалось в умовах тренувальної та змагальної діяльності. Аналізувались такі показники як особливості поведінки молодих та вікових гравців в тренувальних умовах та під час проведення офіційних ігор, дії тренерського штабу під час короткострокових та довгострокових циклів підготовки, тощо. Педагогічне тестування дозволило виявити рівень прояву важливих фізичних якостей гравців на різних етапах ігрового сезону та створити на цій основі модельно-цільові характеристики підготовленості для спортивного відбору з урахуванням ігрової спеціалізації. Морфофункціональні методи дослідження (антропометрія, газоаналіз, спірометрія), дозволили встановити рівень прояву досліджуваних параметрів у баскетболістів високого класу різного ігрового амплуа та розробити на цій основі відповідні шкали оцінювання. Методи математичної статистики використовувались для обробки отриманого експериментального матеріалу з використанням пакету стандартних комп'ютерних програм (MS Excel 2013, Statistica. StatSoft. 10.0).

Дисертаційна робота була виконана в рамках трьох основних етапів.

І етап дослідження (2022 – 2023 рр.). Були проаналізовані сучасні наукові та методичні праці, узагальнено практичний досвід з вузлових питань теорії та методики багаторічної підготовки в спортивних командних іграх, а також проблеми спортивного відбору та орієнтації баскетболістів. Визначена робоча гіпотеза та сформована загальна концепція дисертаційної роботи, сформульовані мета, завдання, об'єкт, предмет та програма поетапних досліджень.

Обрані методичні підходи до організації та проведення дослідження,

спрямованого на формування специфічної системи знань, яка відображає організаційно-методичні особливості відбору баскетболістів високого класу в процесі комплектування національних збірних команд.

Визначено проблемне поле для проведення опитування та анкетування експертів з баскетболу, підібрані адекватні засоби та методи, розроблені протоколи та алгоритм проведення дослідження тощо.

II етап дослідження (2023 – 2024 рр.) – визначені та систематизовані інформативні критерії відбору баскетболістів високого класу в річному циклі підготовки. Розроблений поетапний алгоритм організації відбору баскетболістів при комплектуванні складів національних збірних команд з баскетболу. Визначена пріоритетна значущість критеріїв для відбору баскетболістів до лав збірної в залежності від фази системи спортивних змагань в рамках ігрового сезону. Встановлені закономірності становлення вищої спортивної майстерності від моменту потрапляння до команд високої кваліфікації і до моменту завершення виступів у спорті вищих досягнень.

Розроблені модельно-цільові характеристики різних сторін підготовленості та змагальної діяльності для баскетболістів національних збірних команд.

III етап дослідження (2024 – 2025 рр.) – сформовані висновки роботи, здійснено узагальнення отриманих даних із існуючими в теорії та практиці положеннями. Отримані результати були впровадженні в процес підготовки команд високої кваліфікації (національних і молодіжних збірних, клубних команд Вищої ліги чемпіонату України).

У третьому розділі **«Організація багаторічного процесу підготовки та відбору баскетболістів при комплектуванні складів національних збірних команд до головних змагань річного циклу»** (стор. 77-108) представлено організацію багаторічного процесу підготовки та відбору баскетболістів у чотирьох підрозділах: структура і зміст ієрархічної системи підготовки віддаленого та найближчого резерву національних збірних команд з баскетболу; періодизація річної підготовки баскетболістів високого класу та її вплив на

процес комплектування національних збірних команд до участі в міжнародних змаганнях; етапний алгоритм організації відбору баскетболістів під час комплектування складів національних збірних команд для участі в головних змаганнях річного циклу підготовки; управління підготовкою національних збірних команд до міжнародних змагань в сучасних умовах глобалізації та професіоналізації баскетболу.

У розділі розглянуті дані щодо особливостей періодизації процесу річної підготовки в ігрових командних видах спорту та неможливості використання багатьох положень існуючої класичної теорії. Кульмінаційна стратегія підготовки із виходом спортсменів на «пік спортивної форми» у конкретній фазі річного циклу, в командних спортивних іграх втрачає свою актуальність, адже високі спортивні результати спортсменам потрібно демонструвати протягом восьми-дев'яти місяців безперервно.

Систематизовані та представлені ключові фактори, які впливають на процес підготовки національних збірних команд. Це нетривалість відведеного часу на підготовку, різний період часу прибуття гравців у розташування збірної, різний рівень підготовленості гравців на момент початку навчально-тренувальних зборів та необхідність вирішення поточних та стратегічних завдань спортивної селекції, які мають забезпечити високі спортивні результати на даному етапі, а також створити умови для поступової підготовки найближчого резерву збірної.

Результати дослідження, викладені в даному розділі, знайшли відображення у 5 публікаціях здобувача.

У четвертому розділі **«Критерії відбору баскетболістів при комплектуванні складів національних збірних команд до участі в головних змаганнях року»** (стор. 109-171) налічується 6 взаємопов'язаних підрозділів, у яких дисертант різнобічно представив наукове обґрунтування критеріїв відбору. Серед них: обґрунтування та систематизація критеріїв відбору баскетболістів при комплектуванні складів національних збірних команд; значущість критеріїв для відбору баскетболістів при комплектуванні

національних збірних команд для участі в різних змаганнях ігрового сезону; оцінювання змагальної діяльності в процесі відбору баскетболістів до складу національних збірних команд; факторний аналіз техніко-тактичної діяльності баскетболістів національних збірних команд з урахуванням ігрового амплуа; вплив віку баскетболістів на ефективність їх змагальної діяльності та відбір при комплектуванні національних збірних команд для участі в головних змаганнях ігрового сезону; модельно-цільові параметри підготовленості баскетболістів національних збірних команд для участі в головних змаганнях ігрового сезону.

Авторський алгоритм відбору спортсменів до лав національної збірної команди має включати три послідовних етапи. На першому (оглядовому етапі) відбору головним завданням для тренерського штабу є пошук потенційних кандидатів, які демонструють на клубному рівні високі спортивні результати та готові конкурувати за місце у складі збірної. Перманентне спостереження за виступами гравців має здійснюватися як у національному чемпіонаті, так і за кордоном. На другому етапі відбору (проміжному) доцільно залучати на навчально-тренувальний збір найбільш мотивованих баскетболістів та створити необхідну конкуренцію на кожному ігрову позицію на майданчику. Після проведення навчально-тренувальних зборів та серії контрольних ігор тренери мають остаточно визначити підсумковий склад команди, яка вирушить на міжнародні змагання (основний відбір).

Результати наукового пошуку, відображеного в 4 розділі, представлено в 5 публікаціях здобувача.

У п'ятому розділі «**Аналіз та узагальнення результатів дослідження**» (стор. 172-183). проведено узагальнення теоретичного аналізу і експериментальних даних. Показано, які результати доповнюють та підтверджують результати досліджень інших авторів. Представлено результати, які мають наукову новизну в якості отриманих вперше.

Загальні **висновки дослідження** в повній мірі розкривають розв'язання поставленої мети та завдань дисертаційного дослідження.

Повнота викладення матеріалів дисертації у роботах, які

опубліковані автором. Наукові результати дисертації висвітлені в 5 наукових публікаціях: 1 стаття у науковому виданні з переліку наукових фахових видань України, 2 статті у періодичному науковому виданні США, проіндексованому в базі даних Scopus (Q3); 2 публікації апробаційного характеру (Додаток А).

Зауваження щодо змісту дисертації та анотації.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу зазначаємо деякі зауваження та дискусійні питання, які не знижують важливих наукових здобутків дисертанта:

1. У темі дисертації зазначено «організаційно-методичні засади відбору», а в меті та завданнях словосполучення «організаційно-методичні особливості». Чи вважає автор дисертації ці слова синонімами або розрізняє їх і чому?
2. У третьому розділі на Рисунку 3.2 (С. 80) команда U-18 юнацька чи юніорська?
3. У 4 розділі (С. 132) зазначена формула для розрахунку щільності ігрового сезону для гравця, ця формула розроблена дисертантом чи взята з інших джерел? на основі чого? Це треба вказувати в тексті.
4. У табл. 4.11. (С. 166) «Модельно-цільові характеристики рівня спеціальної фізичної підготовленості баскетболістів національних збірних команд (за результатами оцінювання виконання тесту Yo-Yo Recovery Level 1, м)» це показники нашої збірної України за тестом Йо-Йо чи яких збірних, якої вікової категорії? Не вказано кількість спортсменів (n=?) у даній таблиці.
5. С. 169 Таблиця 4.13 «Рівень групової згуртованості баскетболістів національних збірних команд України різних вікових категорій (тест К. Сішора)», в ній представлені дані збірних U-15, U-16, U-18, де гравці в кожній групі майже не відрізняються за віком. Чи актуальна ця або подібні методики визначення рівня групової згуртованості у національній (дорослій) збірній команді?

Висновок.

Дисертаційна робота **Лю Ян** за темою **«Організаційно-методичні засади відбору баскетболістів при комплектуванні національних збірних команд до головних змагань року»** має теоретичне й практичне значення, є самостійним завершеним науковим дослідженням, де висвітлено нові наукові результати, що в сукупності дозволяють розв'язати важливу наукову проблему. За актуальністю дослідженої проблеми, новизною отриманих результатів та практичним значенням дисертаційна робота відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеню доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44, зі змінами) та Наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. №40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.), а її автор **Лю Ян** заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Офіційний опонент:

доктор наук з фізичного виховання та спорту,
професор, завідувач кафедри спортивних ігор
ННІ «Придніпровська державна академія
фізичної культури і спорту»
Українського державного університету
науки і технологій

Олена МІТОВА